

Dennis M. Helming

VOETSPOREN IN DE SNEEUW

het leven in beeld van
Josemaría Escrivá
Stichter van het Opus Dei

ten geleide: Kardinaal Simonis
voorwoord: Malcolm Muggeridge

De Boog

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Helming, Dennis M.

Voetsporen in de Sneeuw / Dennis M. Helming; [vert. en bew. naar het Amerikaans]. —Utrecht: De Boog. —New York: Scepter 1986.

ISBN 90-6257-022-4

NUGI 642

© 1986, Dennis M. Helming

© 1986, Scepter

© 1992, voor de Nederlandse taal, De Boog, Herenstraat 41-43, 3512 KB Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

TEN GELEIDE

† Eenheid van geloof en leven, samenhang tussen de zondagse eredienst en ons doen en laten op de andere dagen van de week, dat is het ideaal waar tal van christenen, met name sinds het Tweede Vaticaans Concilie naar verlangen.

In dit opzicht is Mgr Escrivá, die binnenkort zalig verklaard wordt, zijn tijd ver vooruit geweest.

Reeds vanaf het eind van de twintiger jaren was de Stichter van het Opus Dei een ware pionier van de intrinsieke eenheid van christelijk leven, die iedere christen zich in genade dient eigen te maken. Vanaf het begin van zijn priesterlijk apostolaat propageerde hij ook de evangelische roeping tot heiligheid voor elke gedoopte.

Heiligheid van leven, door velen gezien als een roeping voor enkelingen, stelde hij als een nastrevenswaardig ideaal voor iedere navolging van Christus. Tot allen immers, zonder uitzondering zegt de Heer: «Weest volmaakt, zoals Mijn hemelse Vader volmaakt is» (Mt 5,48).

Persoonlijk gaf Mgr Escrivá het voorbeeld van dit streven naar heiligheid. En het werkte aanstekelijk op vele mensen. Met name tal van jongeren werden en worden nog steeds geboeid door de radicaliteit waarmee deze waarachtige priester het evangelie voorhield en zelf trachtte te beleven. Een en ander ligt verankerd in het bekende boek van zijn hand, getiteld «De Weg», dat een gids genoemd mag worden tot evangelisch leven. Wie dit boek leest en overweegt, wordt automatisch nieuwsgierig naar de schrijver ervan. Daarom is het goed, dat de biografie van Josemaría Escrivá door Dennis M. Helming in vertaling nu voor ons ligt. Het moge velen helpen de stichter van het «Opus Dei» nader te leren kennen om door hem geïnspireerd te worden tot heiligheid van leven.

† Adrianus Kardinaal Simonis

Utrecht, 28 februari 1992

VOORWOORD

Het is nu een paar jaar geleden, dat ik voor het eerst de woorden «Opus Dei» hoorde. Om de een of andere reden sprak het Latijn voor zich: Werk van God. Daarmee werd, naar ik veronderstelde, elk waardevol werk bedoeld: van de tedere zorgen van een moeder voor haar kind tot aan een Michelangelo die de Sixtijnse kapel beschildert, van de landarbeider die de grond zaaiert tot aan de rioolwerker. Natuurlijk is elk werk, dat dat woord waardig is, heilig, getuige George Herbert's mooie dichtregels over hoe het werken voor God «elk dom karweitje iets goddelijks geeft»:

Leer mij, mijn Koning en Heer,

U te zien in alle dingen;

en al wat ik doe,

te doen, alsof het voor U is.

Zo ziet ook de apostel Paulus in het werk dat hij verricht om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien, een versterking van zijn verkondiging van het evangelie van Christus.

Dat is de betekenis van de naam, die Mgr Escrivá bedacht toen hij in zijn eentje het Opus Dei, zoals wij dat nu kennen, stichtte. Over hem zullen de volgende bladzijden gaan. Een heilig mens, met beide voeten in de wereld, zonder zich daarvan te willen losmaken. Een priester die met veel takt, fijngevoelig en opgewekt de jonge mensen wist te leiden die op zijn weg kwamen. Net als de heilige Franciscus was hij een liefhebber van de lach. Hij voelde zich de broer van iedereen.

Men heeft mij verscheidene films van hem laten zien waarin hij in allerlei situaties te zien is. De laatste film heeft op mij de meeste indruk gemaakt. De stichter bevond zich op een podium en beantwoordde daar voor de vuist weg de vragen die een veelkoppig en bont gehoor dat zich voor hem bevond, hem stelde. Een oppervlakkig waarnemer zou hebben kunnen denken, dat het om een goed in elkaar gezet vraag-antwoord-spel ging. Bij een nadere blik echter kon men achter de vriendelijke conversatie de actieve en liefhebbende vinger van God voelen. Dat is helemaal in overeenstemming met de wijze waarop hij de

specifieke roeping van de leden van het Opus Dei omschreef: «midden in de wereld contemplatief zijn».

In de 18de eeuw verheerlijkte de jezuïet en mysticus Jean Pierre de Caussade het Sacrament van het Huidig Moment. Midden in de 20ste eeuw sprak Mgr Escrivá, die verder ging dan dat moment om met God samen te werken aan de herschepping, over de «rijkdom van het gewone leven», een kernbegrip voor het Opus Dei.

Ik zou het niet beter kunnen zeggen dan pater John O'Connor, o.s.a.:

«De rijkdom van het gewone leven. Dat is de boodschap van deze grote man aan deze eeuw, die hij wil terugvoeren naar Christus. De basis van deze rijkdom is de vereniging met Christus, een vereniging die in stand wordt gehouden door het gebed en door een bovennatuurlijke visie op alles. Mgr Escrivá is altijd blijven herhalen dat deze vereniging vooral door de heiliging en de volmaaktheid van menselijk werk levend blijft... Ik denk —zegt hij even verder— dat [Mgr Escrivá] zijn leven besteedde aan het laten zien aan de wereld hoe het natuurlijke in overeenstemming gebracht moet worden met het bovennatuurlijke. God met de mens en de mens met God... Dat voorbeeld laat hij, met zijn onderricht, aan de familie van het Opus Dei, aan de Kerk en aan de wereld na als geestelijke erfenis.»

Ik denk met plezier terug aan mijn ontmoetingen met leden van het Opus Dei, zowel in mijn eigen land als in het buitenland, bijvoorbeeld in Wickenden Manor ten zuidwesten van Londen waar ik sprak met enkele priesters van het bisdom; maar ook in New York en in Washington. Verder zijn er de mensen die ons komen opzoeken zoals de priester Gonzalo González voor wie mijn vrouw Kitty en ik groot respect hebben. De onbaatzuchtige toewijding van deze jonge katholieken aan hun roeping als lid van het Opus Dei en aan de stichter ervan is in alle opzichten indrukwekkend.

Het bleek, dat de enige hooggeplaatste persoon binnen het Opus Dei die ik kende, Gregorio López

Bravo was, toentertijd Spaans minister van buitenlandse zaken. Ik ging naar hem toe vanwege een interview voor de BBC. Ons gesprek ging goed van start, met de vraag of hij, als hij 's morgens om zijn departement aankwam, de werkdag met een gebed begon. Hij zei, dat hij dat deed, zoals trouwens alle leden van het Opus Dei dat doen. Ik wenste hem daar geluk mee en voegde er aan toe dat alles wat een politicus los maakt van zichzelf en hem op God richt, mij een goede zaak leek. Hij stemde daarmee in. Later leerde ik zijn grote gezin kennen en ik woonde met hen de Mis bij. Ik was diep getroffen toen ik niet lang daarna in de *Times* las, dat hij omgekomen was bij een vliegtuigongeluk.

Het boek dat u nu in handen hebt, is in veel opzichten opmerkelijk, het heeft bovendien een goede verteltrant. Het is het verhaal van de geboorte en de groei van het Werk van God, en tegelijkertijd dat van de mens. Het is de bewustwording in een enkel brein van het volgende: wat gewone dingen in deze tijdelijke wereld lijken te zijn, zijn beelden van de buitengewone werkelijkheden van het eeuwige leven. Achter dat alles zult u een verstand ontdekken, dat zich nooit van zijn doel liet afbrengen en andere zielen, die dezelfde gesteldheid bezaten, naar dat doel trok. Ik heb het dan over Mgr Escrivá de Balaguer.

Malcolm Muggeridge

Sussex, Engeland, 19 maart 1985

Malcolm Muggeridge (1903-1990), Britse schrijver en journalist, is medewerkers geweest van de Daily Telegraph en van Punch. Gedurende een groot deel van zijn loopbaan was hij een neutrale ongelovige. Zijn bekering in 1982 tot het katholicisme was de geboorte van die tijd. «De Misknuedige houding van de Kerk tegenover anti-conceptie en abortus is bepalend geweest voor mijn bevestiging katholiciteit te worden», heeft hij verklaard. Het christelijk leven en het werk van Minderzuster Teresa hebben andere andere diepe indruk op hem gemaakt.

INLEIDING

Ik was nog student, toen ik in 1956 voor het eerst met het Opus Dei in aanraking kwam. De omgeving waarin deze ontmoeting plaatsvond was helemaal niet typisch katholiek. Het was op een door Puriteinen gestichte high-school in Nieuw Engeland. Destijds werd deze school ervan verdacht een verzamelplaats van communisten te zijn. Wat daarvan zij: het onderwijsinstituut werd bevolkt door mensen die al lang van het christendom afstand hadden genomen. Ik heb het over Harvard University, Massachusetts, USA.

Juist daar in Harvard was een kleine groep mensen —nog geen twaalf— die studeerden en onderzoek deden en die bij het Opus Dei hoorden. Zij waren niet bijzonder strijdbaar, maar maakten ook geen al te timide indruk. Wat bij deze heel gewone, maar betrekkelijk begaafde mensen opviel, was hun plezier in het onderzoek, hun vrijheidsdrang en vooral dat zij altijd goede zin hadden. Zij straalden simpelweg vertrouwen en vreugde uit. Hun «geheim» was, dat het evangelie niet alleen verenigbaar was met hun werk in Harvard, maar ook met alle persoonlijke beperkingen die zij met andere stervelingen gemeen hadden. Het stond voor hen vast, dat voor de navolging van Christus geen buitenissige levensomstandigheden vereist waren. Een goede «coach» is voldoende. Zo kan het christendom te midden van het leven van alledag een begaanbare weg worden —en werkelijk vreugde verschaffen. Binnen het Opus Dei hadden zij kennelijk een dergelijke trainer gevonden.

Velen van hen dachten vroeger, dat er uiteindelijk een keus gemaakt zou moeten worden: God of de wereld, totdat het Opus Dei deze of-of kwestie de wereld uit geholpen had. Geen wonder dat deze jonge mensen er vervolgens alles aan gelegen was, ook andere mensen zo ver te krijgen dat zij met grote inzet hun geestelijk geluk zouden beproeven.

Toen al had ik er een vermoeden van dat het Opus Dei zoveel voor zijn aanhangers betekent, omdat zij daar aan den lijve konden ondervinden wat elke training tot een succes maakt: je meer richten op kleine vorderingen dan op de overwinning, trainen en nog

eens trainen, telkens weer de nadruk leggen op vervolmaking van de algehele vorm, hoge doeleinden stellen met kleine tussenstappen om die te bereiken, teamspirit en enthousiasme eisen, fouten bij de naam noemen, lessen trekken uit nederlagen en overwinningen, nooit opgeven of verkrampen, gezond leven... Tegelijk ontdekten zij bij het Opus Dei eigenschappen die daar ver bovenuit reiken, omdat zij het klimaat binnen een familie bepalen: een zeer grote persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid, met elkaar rekening houden, voorkomend zijn in de omgang met anderen, begrip voor de bijzondere begaafdheden of zwakke kanten van ieder individu. In deze onbevangen sfeer van zelfverloochening ten gunste van de medemens kon de kloof tussen ideaal en werkelijkheid duidelijk geconstateerd worden en stap voor stap overwonnen worden. De «spelregel» was kennelijk: God zal zich wel om de grote dingen druk maken, als jij je maar met de kleine bezig houdt. Hij zal voor jou zorgen, als jij je maar om de anderen bekommert.

Met God als ruggesteun werkten mijn vrienden van het Opus Dei in de onuitsproken veronderstelling dat God dit Werk ondanks hun persoonlijke beperkingen tot een goed einde zou brengen. Het was heel duidelijk, dat het ideaal van het Opus Dei de natuurlijke mogelijkheden van de leden verre te boven ging. Wat deed dat er echter toe? Waarom zouden zij niet als de penseel in de hand van de schilder willen zijn? Wat een vreugde zouden zij mogen genieten door op deze wijze als menselijk werktuig van de goddelijke Voorzienigheid te mogen dienen.

Zo ongeveer kunnen mijn eerste indrukken van deze nieuwe vorm van geestelijk leven geschetst worden. Mij werd steeds meer duidelijk, dat deze sportieve apostelen een zeer substantiële bijdrage leverden aan de herleving van een oerchristelijke spiritualiteit. Zij doorbraken de eeuwenlang vastgeroeste opvatting dat men God het beste kan dienen in een apart gebied, ver weg van gezin en werk —alsof God niet ook oorsprong en doel van onze moderne wereld zou zijn.

De stichter van het Opus Dei, zelf priester, hield gedurende zijn leven gewone mensen voor, dat hun weg naar God niet noodzakelijkerwijze via het priesterschap of het kloosterleven zou moeten gaan. Het was de speciale priesterroeping van Escrivá, dat hij de leken hielp hun eigen authentieke roeping als christen, juist op hun plaats midden in de wereld, opnieuw te ontdekken. Overigens kwamen er uit de scharen leken die op deze wijze gesterkt waren —je zou bijna zeggen als neveneffect— talrijke roepingen tot het priesterschap en het religieuze leven voort. Dat alleen al is in tegenspraak met de vrees, dat het Opus Dei seminaries en kloosters zou beconcurreren.

Josemaría Escrivá maakte een pastoraal begin met de weg die ervan uitgaat, dat God elke mens zijn vriendschap aanbiedt en dat het aan de mens is van zijn kant zijn vrienden vertrouwd te maken met de goddelijke Vriend. De stichter van het Opus Dei verkondigde met nadruk, dat in de kern de christelijke roeping van alle gedoopten dezelfde is en dat deze dan ook op elke plaats in Kerk en maatschappij gevolgd kan worden. Als dat zo is —en de laatste vijf pausen waren publiekelijk dezelfde mening toegedaan—, is het zeker de moeite waard de man die het Opus Dei gesticht heeft beter te leren kennen.

Het boek over Josemaría Escrivá dat u in handen hebt, is om twee redenen niet erg omvangrijk. Enerzijds om zoveel mogelijk mensen kennis te kunnen laten maken met deze wegbereider van de moderne lekenspiritualiteit. En anderzijds vergt een uitputtende levensbeschrijving veel meer tijd voor de bestudering van bronnen, voor gesprekken met tijdgenoten en voor het eigenlijke schrijfwerk. Om die redenen heb ik mij beperkt tot een overzichtelijke weergave die hopelijk recht doet aan de hoofdpersoon en tegelijk de belangstelling opwekt voor een veelomvattender biografie van Escrivá.

In de tekst moet heel wat achterwege blijven. Een onderwerp bijvoorbeeld komt relatief kort ter sprake, terwijl het op de lange duur misschien het meestomvattende erfgoed van Escrivá voor Kerk en maatschappij

zal blijken te zijn: de geestelijke begeleiding vanuit het Opus Dei aan gehuwden.

De gebruikte afbeeldingen echter zijn toereikend om van een historische beeldbiografie te kunnen spreken. Voorzover niet anders vermeld werden de foto's mij ter beschikking gesteld door de uitgevers van het informatiebulletin over de Dienaar Gods Josemaría Escrivá, stichter van het Opus Dei, dat het proces van diens zaligverklaring begeleidt.

Persoonlijk leerde ik Monseigneur Escrivá in 1957 kennen. Tijdens een reis naar Rome in 1972 maakte ik hem voor de laatste keer mee. In de vijftien tussenliggende jaren mocht ik hem vaak ontmoeten. Dat verliep altijd zeer levendig. Dat vond plaats in grotere of kleinere groepen samen met andere leden van het Opus Dei of vrienden ervan. De rechtstreekse indrukken werden aangevuld door bestudering van al zijn ter beschikking staande werken. Daarbij kwamen nog ongeveer vijftig films die tussen 1972 en 1975 halteplaatsen van zijn pastorale arbeid vastlegden.

Bovendien had ik de gelegenheid met veel mensen uit de onmiddellijke omgeving van Escrivá te spreken. Het merendeel wordt in deze bladzijden geciteerd. De tijdschriften voor de leden van het Opus Dei die sinds 1954 de ontwikkeling van het Werk volgen en ook diep ingaan op de begintijd, waren van grote waarde. Verder kon ik voortborduren op vier biografische werken: Salvador Bernal *Mgr. Escrivá de Balaguer* (uitg.: De Boog); Peter Berglar *Opus Dei: Leben und Werk des Gründers Josemaría Escrivá*; François Gondrand *Au Pas de Dieu*; en vooral Andrés Vázquez de Prada *El Fundador del Opus Dei*. Daar het in mijn werk om een meer journalistieke benadering gaat, heb ik geen bronvermelding opgenomen.

Er bestaat geen organisatie van betekenis die niet openlijk ook ter discussie gesteld wordt. Dat is ook het geval met het Opus Dei. Misschien kan dit boek het antwoord geven op een aantal vragen doordat het een schets geeft van zowel het leven van de stichter als van de geschiedenis en de spiritualiteit van het Werk.

GEEN DUBBELLEVEN

Een jong historicus, Vicente Rodríguez Casado, ging in 1935 naar de stichter van het Opus Dei. Hij wilde de slechts enkele jaren oudere man zijn plannen om het katholicisme voor zijn collega's aantrekkelijker te maken voorleggen. Nog voor hij zijn vurig betoog had kunnen afmaken, zei Escrivá hem: «Jij hebt jouw ideeën over wat gedaan moet worden, ik heb de mijne. Als ik in jouw plaats was, zou ik het anders doen. Het enige echter waar het om gaat, is dat wij beiden doen wat God van ons verlangt.»

Dit was niet de eerste keer dat de jonge priester duidelijk moest uitleggen, dat het Opus Dei niet van Escrivá, niet van Vicente of van wie dan ook van het handjevol leden was. Kort daarvoor had hij geschreven: «Vergeet niet, mijn kind, dat je niet zo maar een mens bent, die zich met andere mensen verenigt om iets goeds te doen. Dit is al veel..., maar het is nog te weinig. —Je bent de apostel die een bevel van Christus uitvoert.»

Wat gaf Josemaría Escrivá de zekerheid niet alleen een «goede zaak», maar een Werk van God (latijn: Opus Dei) te moeten verwezenlijken? Aan de ene kant handelt hij «onder goddelijke inspiratie», zoals de Heilige Stoel uitdrukkelijk heeft erkend. (Daarop zal in dit boek worden ingegaan.) Aan de andere kant staat zijn nuchtere beoordeling van zichzelf als «onbekwaam en doof instrument», als «een arme zondaar die gek is op Christus» en die daarom beseft geheel en al van de genade van God afhankelijk te zijn. Met deze «gekheid» wilde hij mannen en vrouwen uit alle beroepen, uit alle lagen van de bevolking en uit alle naties aansteken.

Waar het hem vanaf de stichting om te doen was, heeft Escrivá bijzonder plastisch omschreven in een homilie die hij in 1967 uitsprak in het Noord Spaanse Pamplona voor veertigduizend mensen: «Aan studenten en arbeiders die ik in de jaren dertig om me heen verzamelde, zei ik altijd dat ze moesten leren het geestelijk leven te «materialiseren». Ik wilde ze daarmee beschermen tegen de toen en ook nu nog zo vaak voorkomende verleiding om een soort dubbelleven te

1. DE OUDERS: DOLORES ALBÁS EN JOSÉ ESCRIVÁ

Zij trouwden in 1898 in Barbastro (Spanje) en woonden de eerste jaren van hun huwelijk in deze kleine stad met destijds zevental inwoners. Dolores Albás was hier als een na jongste uit een gezin met dertien kinderen opgegroeid. In 1924 overleed José Escrivá 57 jaar oud. Dolores overleed in 1941 op 64-jarige leeftijd.

2. DE WONING VAN HET GEZIN

In dit hoekhuis —midden foto— aan de hoofdstraat van Barbastro werden vijf van de zes kinderen Escrivá geboren. In 1902 zag hier ook Josemaría het levenslicht. Drie dochters overleden reeds als kind. Na het mislopen van de zaken van José Escrivá verhuisde het gezin naar Logroño. De woning waarin zij 17 jaar gewoond hadden moest verkocht worden. Op de plaats waar het geboortehuis stond, staat nu een vormingscentrum van het Opus Dei met activiteiten voor vrouwen.

3. DE EERSTE FOTO

Een opname uit het jaar 1904: de tweejarige Josemaría in de voor die tijd typische kinderklleding. In hetzelfde jaar genas Josemaría tegen alle verwachting van een zware ziekte. Toen de arts hem reeds had opgegeven, beloofde zijn moeder met hem, als hij zou genezen, naar het heiligdom van Onze Lieve Vrouw van Torreciudad te gaan, hetgeen inderdaad gebeurde.

4. HULP IN NOOD

Rechts naast de Moorse wachttorens de kapel van Onze Lieve Vrouw van Torrecludad. Het genadebeeld is een vroeg-romaans beeld van populierenhout. De Madonna op de troon met het kind Jezus op haar schoot moet gedateerd worden voor 1100. Volgens bronnen uit die tijd werd het in 1084 op feestelijke wijze op zijn plaats teruggezet, nadat de christenen deze grensvesting op de Moren heroverd hadden. Toen Dolores Escrivá haar tweejarige zoon als dank voor zijn genezing naar deze kleine bedevaartplaats aan de voet van de Pyreneeën meenam, kon zij het stalle, moeilijk begaanbare en deels dichtgegroeide bergpad slechts op de rug van een mulezeel leggen. In de onmiddellijke nabijheid staat nu een nieuw heiligdom. Dit werd in 1975 ingewijd met een requiemmis voor de stichter van het Opus Dei. De bedevaartplaats trekt sedertdien jaarlijks vele duizenden pelgrims.

leiden: aan de ene kant het innerlijke leven, de omgang met God, en aan de andere kant, goed onderscheiden, het leven in gezin, beroep en maatschappij, een leven vol kleine aardse dingen. Nee, mijn kinderen! Jullie mogen geen dubbelleven leiden. Als wij christenen willen zijn, kunnen wij aan dat soort schizofrenie niet meedoen. Want er is maar een leven, dat uit vlees en geest bestaat, en dat ene leven moet naar lichaam en ziel geheiligd en door God vervuld worden: door deze onzichtbare God, die wij in heel zichtbare en materiële dingen ontmoeten.»

De wereld van binnenuit en niet vanuit de distantie van klooster of pastorie te willen heiligen, dat moet in die tijd veel mensen als een ketterij of als een revolutionair waagstuk in de oren geklonken hebben. Anderen hebben zich er, vooral in latere decennia, op toegelegd het geloof aan te passen aan de veranderde wereld van technische vooruitgang, wisselende ideologische systemen, consumptie. Het ging daarbij zeker om het loflijk streven de steeds verder gaande uittocht uit de Kerk te stoppen. Zij kozen echter voor een richting die precies tegenovergesteld was aan die van Josemaría Escrivá die niet het christendom wilde seculariseren, maar de moderne wereld christianiseren. Het Tweede Vaticaans Concilie bevestigde zijn boodschap. Ook nu nog, tientallen jaren later, bewijst de verdere ontwikkeling het gelijk van de stichter van het Opus Dei. Een consequent geleefde spiritualiteit van het werk heeft niets aan haar explosieve kracht ingeboet.

VOORGEVOELEN VAN DE GROTE LIEFDE

5. EEN JONGEMAN ALS ZOVEEL ANDEREN

De foto toont de 15-jarige Josemaría. Toen hij ongeveer 16 jaar was voelde de middelbare schoolier, dat God hem riep. Maar nog elf jaar zouden er voorbijgaan tot Josemaría zijn opdracht duidelijk herkende. Intussen had hij besloten diocesaan priester te worden, «omdat ik dacht, dat het dan makkelijker zou zijn die wil van God die nog voor mij verborgen was, te vervullen».

6. ZARAGOZA 60 JAAR GELEDEN

De hoofdstad van de huidige gelijknamige provincie en ook van het voormalig koninkrijk Aragon beheerst de vruchtbare Ebrovlakte in het Noordoosten van Spanje. De foto stamt uit de tijd toen Josemaría er theologie studeerde (1920-1925) en als jong priester hier werkte (1925-1927). In het midden zien we de kathedraal *Nuestra Señora del Pilar*. Deze benaming is afkomstig van de zuil, *pilar*, waarop Maria volgens een oude overlevering aan de apostel Jacobus verschenen zou zijn op diens reis door Spanje. Tegenwoordig staat er een beeldje van Maria. Toen hij in Zaragoza woonde, bezocht Josemaría elke dag het genadebeeld.

Het was omstreeks 9 januari 1918, Josemaría's 16e verjaardag [5]. Er lag een dikke sneeuwlaag over straten en pleinen van Logroño. In deze kleine stad in het noorden van centraal Spanje woonden de Escrivá's. Toen Josemaría 's morgens uit het raam keek, lag er een wit, nog ongerept tapijt. Hij rende naar buiten en plotseling zag hij iets, wat hem innerlijk diep raakte. Er was al iemand voor hem buiten geweest. Duidelijk waren er in de sneeuw voetsporen te zien. Maar het waren geen afdrukken van schoenen of laarzen, het waren afdrukken van de blote voeten van een ongeschocide karmeliet uit het nabijgelegen klooster.

Veel later vertelde Escrivá dat deze gebeurtenis zich toen diep in zijn hart geprent had. Als, zo dacht hij, deze karmeliet uit liefde tot God dergelijke offers kan brengen, wat doe ik dan voor de Heer? En hij werd zich bewust van de wens zijn leven op de een of andere manier in te zetten voor God.

Voortaan probeerde hij te ontdekken welke concrete vorm dit voornemen zou krijgen. Daarbij vielen hem bijzondere genaden ten deel, kort opflinkerende lichten die hij «voorgevoelens van de grote liefde» noemde. Zijn herinneringen aan deze tijd: «Ik denk terug aan zoveel blijken van Gods liefde in mijn jeugdjaren. Het was in de tijd waarin ik aanvoelde dat de Heer iets van mij wilde en ik nog niet wist wat het was. Hij maakte kennelijk gebruik van onbelangrijke kleinigheden en gebeurtenissen om in mijn ziel die goddelijke onrust

* Catalán, pasato noche había sobrevivido a los de prójimo-generaciónes.

aan te wakkeren.» Het waren «dingen die mij innerlijk wakker schudden en mij ertoe brachten dagelijks te communie te gaan, mij te versterven, te biechten en boete te doen.»

Heer, laat mij zien! —Josemaría maakte zich die kreet van Bartimeüs, de blinde man uit het evangelie, eigen. Opdat zou gebeuren wat God wilde, herhaalde hij gelijktijdig vol vertrouwen: *Domine, ut sis!* Heer, dat het geschiede. Dagelijks bad hij honderden malen tot God om licht, dat geschieden zou wat God wilde.

Ongeveer drie maanden bezocht hij regelmatig het karmelietenklooster, om daar met een monnik te spreken. Met hem bespreekt hij, wat zich in zijn innerlijk leven afspeelt. De pater merkt snel, dat hij met iemand te doen heeft die de sporen van de liefde van God volgt en doet hem het voorstel in te treden bij de karmelieten. Maar nadat Josemaría deze gedachten grondig in zijn gebed overwogen heeft, komt hij tot de conclusie dat de Heer toch andere plannen voor zijn leven heeft. Hij besluit diocesaan priester te worden. Als geestelijke meent hij meer beschikbaar te blijven voor dat wat God tenslotte van hem verwachten zal.

Tot dan toe wilde de jonge Escrivá alleen maar architect worden. «Toen ik op de middelbare school zat», herinnerde hij zich naderhand, «moesten wij Latijn leren. Ik beleefde daar absoluut geen plezier aan. Later heb ik er spijt van gekregen, dat ik op tamelijk stomme wijze zei: Latijn, dat is alleen voor pastoors en paters. Jullie zien dus wel, dat het priesterschap nog lang niet binnen mijn blikveld gekomen was... Tegenover priesters voelde ik altijd een grote genegenheid. Dat kwam omdat ik diep religieus opgevoed ben. Thuis had ik geleerd voor het priesterdom ontzag en eerbied te hebben. Het was echter niet iets voor mij, het priesterschap was voor anderen.»

Daarom was zijn vader natuurlijk ook aanvaardbaar heel verbaasd. «Op een goede dag vertelde ik mijn vader, dat ik priester wilde worden. Het was de enige keer, dat ik hem heb zien huilen. Hoewel hij andere plannen met me had, verzette hij zich niet. Hij zei alleen maar: Jongen, denk daar goed over na. Priesters

7. DE GEBROEDERS ESCRIVÁ IN 1921

Na zijn eerste jaar op het seminarie van Zaragoza ging Josemaría in de zomer met vakantie naar Logroño (destijds droegen seminaristen in Spanje alleen tijdens de vakantie burgerkleding). De kleine jongen op de bank is zijn broer Santiago. Hij werd in 1919 geboren, dus een jaar nadat zijn oudere broer besloten had priester te worden. Josemaría had gebeden om een broertje en zag de komst van Santiago als een antwoord van God: «Het was, alsof ik de genade van God met mijn handen kon vastpakken en ik zag daarin de Heer zelf aan het werk». Er waren toen al tien jaar verstreken sinds de geboorte van het laatste kind (een meisje dat inmiddels overleden was). Dolores was 42 en haar man 52 jaar. Vader Escrivá had er steeds op gerekend dat Josemaría voor het gezin zou zorgen, als hij er zelf niet meer zou zijn.

8. DE SEMINARIST

Deze groepsfoto uit januari 1922 laat Josemaría, midden voorste rij, zien met zijn vrienden van het seminarie Sint Franciscus de Paula in Zaragoza. Naar Spaans studentengebruik dragen ze allen een lange viltstrook met een erop genaaid insigne over borst en schouder. Met hun rode strook over de togen en de metalen <zon> met het opschrift *caritas* onderscheidden zij zich van de studenten van andere seminaries die college liepen aan de Pauselijke Universiteit.

moeten heilig zijn. Het is heel hard geen thuis en geen aardse liefde te hebben. Denk er nog eens over na. Ik zal je echter niet tegenhouden.»

Weken later stelde zijn vader hem twee bevriende priesters voor die hem vervolgens in zijn geestelijk leven en bij de theologiestudie hielpen. Na de middelbare school bezocht hij twee jaar als extern student het seminarie van Logroño en werkte thuis onder de leiding van beide priesters. Medestudenten herinneren zich later zijn opvallende hulpvaardigheid, zijn fijngevoelig gedrag en zijn elegant voorkomen. Steeds weer komen de meer dan gemiddelde intelligentie en zijn opgewekte persoonlijkheid ter sprake.

In september 1920 verhuisde de achttienjarige naar Zaragoza naar het priesterseminarie Sint Franciscus de

Paula [6] en zette zijn studie aan de Pauselijke Universiteit voort [7,8]. Nog als seminarist begon hij in 1923, aan de Universiteit van Zaragoza, rechten te studeren en volgde daarmee een raadgeving van zijn vader op. Bereidde hij zich daardoor misschien ook beter voor op datgene wat God van hem verlangde?

In elk geval groeide Josemaría's innerlijk leven en hij was een uitstekend theologiestudent. Dagelijks bezocht hij het genadebeeld van Maria in de basiliek van Nuestra Señora del Pilar en bad daar. Heel wat nachten bracht hij alleen, in stilte door op een gaanderij met zicht op het tabernakel van de seminarie-kerk [9]. Hij beoefende lichamelijke versterving. Tegelijk «drong» hij er onophoudelijk bij de Heer op aan hem zijn plannen te onthullen.

Enkele maanden voor zijn priesterwijding kreeg hij het bericht dat zijn vader ernstig ziek was. Hij ging direct met de trein naar Logroño. Nog op het station kreeg hij te horen dat zijn vader al gestorven was —aan uitputting.

Wat was er gebeurd? 's Morgens, op 27 november 1924, was José Escrivá zoals altijd vroeg opgestaan. Na het ontbijt bad hij eveneens naar gewoonte nog een poosje voor een klein Mariabeeld. Toen hij daarna zijn huis wilde verlaten, om naar zijn werk te gaan, kreeg hij een hartaanval en viel. 57 jaren van werken en ontbering had hij achter de rug. In 1915 had hij met zijn gezin naar Logroño moeten verhuizen. In Barbastro bleef achter wat overgebleven was van zijn failliete textielbedrijf, dat door een compagnon te gronde was gericht. Hij liet ook zijn huis achter, dat hij had moeten verkopen [2], en de graven van zijn drie dochters, die tussen 1910 en 1913 gestorven waren; de ene nog als baby, de twee anderen op vijf- en achtjarige leeftijd. Zo was José Escrivá gedwongen, na 17 jaar huwelijk, nog eens van voren af aan te beginnen. In Logroño betrof hij met zijn vrouw Dolores [1] en de twee kinderen die zij nog over hadden, een kleine woning die in de zomer warm en in de winter koud was. Hij vond een bescheiden baan in een textielzaak. De voorbeeldige inzet waarmee hij zijn gezin ondanks

alles er doorheen wist te slepen, en zijn offervaardige geest, hebben een diep stempel op de Escrivá's gedrukt. Josemaría had steeds een zeer nauwe band met zijn familie en zijn vader was zijn «beste vriend». De ouders Escrivá voedden hun zoon van jongs af aan op in opmerkelijke vrijheid, zij hielden hem echter zeer krap met zakgeld. Later vertelde hij over zijn vader: «Ik kan me hem niet voor de geest halen met een strenge blik. Altijd kalm en opgewekt. Zo heb ik hem in gedachten. Toen hij stierf was hij uitgeput... Mijn roeping heb ik aan hem te danken.»

Dolores Escrivá had een even groot aandeel in de geloofsopvoeding van haar kinderen als haar man. «Elke morgen en elke avond zeg ik de gebeden die mijn moeder me bijgebracht heeft», bekende haar zoon decennia later in alle openheid. «Zij had altijd iets onderhanden; zij naaide, knipte en verstellde kleren, of zij las... Ik kan mij niet herinneren dat zij ooit niets deed... Zij was een goede, gelovige huisvrouw. Zij wist haar tijd goed te gebruiken.»

De herinneringen aan zijn moeder zullen de inspiratiebron geweest zijn van een van zijn homilieën: «Hoeveel moeders heb je gekend, die heldhaftige en buitengewone daden hebben verricht? Waarschijnlijk zeer weinig. En toch weten jij en ik van de vele moeders die heldhaftig, werkelijk heldhaftig zijn, ook al hebben zij nooit iets spectaculairs gedaan. Zij staan niet in de schijnwerper, zoals men zegt. Zij offeren zich echter telkens weer op, zij zijn blij als zij hun wensen, hun voorkeuren opzij zetten en hun tijd mogen wegschenken om hun kinderen blij te zien.»

Op 28 maart 1925 werd Josemaría priester gewijd. Hij hield zozeer van de heilige Mis, dat hij zich jaren lang moest inspannen de Missen niet te lang te laten duren. Na twee maanden waarneming voor een priester op het platteland [10] haalde hij zijn familie —moeder, zuster en broer— naar Zaragoza. Het is in Spanje gebruikelijk dat priesters bij hun familie wonen. Zij kregen hem echter zelden te zien, want ook toen al was de hoeveelheid werk die hij verzette, enorm. Naast zijn taken in de zielzorg zette hij zijn rechtenstudie

voort en gaf hij privé-lessen om zijn familie te kunnen ondersteunen. Bovendien wist hij enkele studiegenoten over te halen hem te helpen bij het catechismusonder-richt in de krottenwijken van Zaragoza.

Acht jaren waren intussen verstreken na die innerlijke beroering, toen hij de voetsporen in de sneeuw ontdekte. In de tussentijd had God op zijn indringend gebed «werkzame genade» laten volgen, zoals Escrivá het uitdrukte. Wat hij er verder ook onder mag hebben verstaan, zeker hoorden daar ook heldere ingevingen van God bij. Zo goed mogelijk schreef hij deze op en dateerde ze.

Met toestemming van de aartsbisschop van Zaragoza verhuisde Josemaría Escrivá op 27 mei met zijn familie naar Madrid, destijds de enige stad in Spanje waar men de doctorsgraad in het burgerlijk recht kon behalen. Bovendien hoopte hij in de hoofdstad betere omstandigheden voor zijn toekomstige apostolische taak te vinden.

De omstandigheden waren echter allesbehalve gunstig. Madrid was een bruisende stad van ongeveer een miljoen inwoners, en haar buitenwijken groeiden tengevolge van de trek van het platteland naar de stad. De sociale en politieke spanningen werden in de dertiger jaren steeds groter, tot deze in 1936 met het begin van de burgeroorlog volledig tot uitbarsting kwamen.

Midden in de verwarring van deze tijd wijdde Escrivá zich totaal aan zijn werk als zielzorger, promovendus en privé-leraar. Daarnaast bekommerde hij zich ook intens om de sociaal zwakken en ernstig zieken. Het aantal biechten dat hij in 1927/28 hoorde, liep in de duizenden, met biechtelingen als wees- en straatkin-deren die hij voorbereidde op de eerste Communie. Bovendien ging zijn zorg in de overvolle ziekenhuizen en in de ellendige krotten in de voorsteden uit naar ernstig zieken en bereidde hij stervenden op de dood voor. Uit die tijd stamt een veelzeggende gebeurtenis. Op een privé-academie, waar Escrivá romeins en canoniek recht doceerde, mompelde men over zijn betrokkenheid bij het werk voor de armen. Zijn studen-

9. HET GEESTELIJK MIDDELPUNT VAN JOSEMARÍA

Tussen 1920 en 1925 heeft Josemaría menig uur biddend in deze barokkerk doorgebracht. Hier kwamen de seminaristen bidden, gingen er naar de Mis, woonden het sacramentslof bij en baden de rozenkrans. Veel nachten waakte de jonge Escrivá hier in gebed voor het tabernakel. Stil, alleen, op de gaanderij naast het altaar. In deze kerk werd hij op 28 maart 1925 ook priester gewijd en reikte hij voor het eerst de Communie uit aan zijn moeder. Na de dood van haar man in november 1924 woonde mevrouw Escrivá met haar dochter Carmen en de vijfjarige Santiago in Zaragoza.

10. KAPELAAN OP HET PLATTELAND

Een recente foto van de woning —gemarkt met een kruis boven de voordeur— waarin de nieuwe priester woonde, nadat hij in Perdiguera was benoemd. Als vervanger van de ziek geworden pastoor woonde hij zeven weken in het huis van een «zeer goede boer» —zoals hij zelf zei—, in dit kleine dorp op 24 kilometer afstand van Zaragoza.

ten konden zich eenvoudig niet voorstellen dat hun beschaafde, welbespraakte en ondanks zijn schoenen met gaten, tamelijk elegante docent zich met het proletariaat ophield. Hij was weliswaar priester, maar dat was toch wel een grap, of niet? Er werden dus weddenschappen afgesloten en op een dag na de colleges volgden enkele jongeren hem onopvallend. De nieuwsgierige studenten bleken aan een lange wandeling door de krottenwijken begonnen te zijn...

Wij mogen aannemen, dat de jonge priester behalve door het gebed zich ook met zijn pastorale inzet klaarmaakte voor de oproep van de Heer, waarop hij al zo lang wachtte. Misschien wilde hij het op die manier ook «afdwingen».

PLOTSELING DUIDELIJKHEID

Zoals elk jaar trok Josemaría Escrivá zich ook in 1928 terug voor bezinningsdagen, deze keer in een huis van de missiepaters van de heilige Vincentius a Paulo te Madrid. 's Morgens, de 2de oktober, op het feest van de heilige engelbewaarders, neemt hij op zijn kamer zijn geestelijke notities door van de afgelopen tien jaar. Het zijn de papieren waarop hij de ingevingen vastgelegd en gedateerd heeft, die hij bij zijn gebeden van God kreeg: genadeflitsen, apostolische perspectieven, vingerwijzingen. Zoals hij zelf zei «zag» hij daarbij plotseling in heel zijn volheid datgene, wat later de naam Opus Dei kreeg. [11, 12]

Vanaf dit moment had de 26-jarige priester begrepen, dat mensen uit alle beroepen en sociale

11. DE GEBORTE VAN HET OPUS DEI

Het is 2 oktober 1928, het feest van de Engelbewaarders: de 26 jarige priester Josemaría Escrivá was voor bezinningsdagen bij de Missionarissen van de heilige Vincentius a Paulo in het inmiddels afgebroken klooster (zie foto) in Madrid. Op zijn kamer neemt hij notities oer over geestelijke inspiraties uit de afgelopen tien jaar. Dan «ziet» hij het Opus Dei in de vorm zoals God het voor alle tijden wil.

milieus naar de volheid van het christelijke leven kunnen en moeten streven, en juist midden in hun dagelijkse werk. Tegelijkertijd begreep hij, waartoe hij zelf als werktuig van God bestemd was: hij moest de leken bewust maken van deze goddelijke roeping en hun een duidelijk afgebakende weg naar heiligheid en apostolaat wijzen, een weg die ze in volledige overgave aan God te midden van hun wereldse verplichtingen en zorgen kunnen volgen.

Escrivá is altijd erg terughoudend geweest over wat er precies op die 2de oktober is gebeurd. Des te duidelijker schildert hij de inhoud en draagwijdte van de ontvangen boodschap. Zo bijvoorbeeld in een interview dat hij in 1966 aan de *New York Times* gaf:

«De Heer riep in het jaar 1928 het Opus Dei tot leven om de christenen eraan te helpen herinneren dat God, zoals het boek Genesis vertelt, de mens schiep om te werken. Wij zijn gekomen om opnieuw de aandacht te vestigen op het voorbeeld van Christus, die dertig jaar lang in Nazareth heeft gewerkt en daar een ambacht uitoefende. In de handen van Christus wordt de arbeid —beroepswerk, zoals door miljoenen mensen over de hele wereld verricht wordt— tot een goddelijk werk, een daad van verlossing en een weg van heil.

De geest van het Opus Dei neemt de prachtige, eeuwenlang door vele christenen vergeten werkelijkheid weer op, dat alle arbeid die op het menselijk vlak waardig en eerlijk is, een goddelijk werk kan worden. Als men God wil dienen, bestaan er geen onbelangrijke of tweederangs werkzaamheden; allemaal zijn ze van het grootste belang.

Om God te beminnen en te dienen is het niet nodig bijzondere dingen te doen. Tot alle mensen, zonder uitzondering, richt Christus zijn oproep om volmaakt te zijn, zoals Zijn hemelse Vader volmaakt is (vgl. Mat 5,48). Heilig worden betekent voor veruit de meeste mensen het eigen werk heiligen, heilig worden door het werk, de anderen door het werk heiligen, en daardoor elke dag God op hun levensweg ontmoeten.

De huidige maatschappelijke ontwikkeling brengt een steeds groeiende waardering voor de arbeid met

zich mee en maakt het aldus de mensen van onze tijd blijkbaar gemakkelijk om dat aspect van de christelijke boodschap te begrijpen, waarop de spiritualiteit van het Opus Dei zo de nadruk legt.»

De eerste leden van het Werk zeggen unaniem, hoe verbaasd zij destijds waren over de nauwkeurigheid en duidelijkheid, waarmee de stichter hun de nieuwe weg voor ogen had gesteld. In elk geval was er in die tijd nog niets tastbaars, het Opus Dei bestond alleen in de persoon van de stichter. En toch stond voor hen allen zonder twijfel vast, dat het Werk niet geboren was als oplossing van een of ander speciaal probleem van het land of de Kerk. De visie die de jonge priester voor zijn eerste aanhangers ontwikkelde, was bepaald niet aan een concrete historische situatie gebonden. Escrivá liet er geen twijfel over bestaan, dat het niet ging om de bouw van luchtkastelen, maar om het vertalen van de ontvangen boodschap in de realiteit van plaats en tijd. Daartoe zijn, schreef hij, maar twee middelen nodig: «het Kruis en het Evangelie».

Eeuwenlang had de opvatting gegolden, dat uiteindelijk alleen diegene een geheel op God gericht leven kan leiden die op de een of andere manier afstand van de wereld heeft genomen. In de praktijk werd het eigenlijke christelijke leven vrijwel gelijkgesteld met het ideaal van de ordes en congregaties. Ook de diocesane priesters ijkten hun persoonlijk religieuze leven naar de maat van het klooster, zij het in afgezwakte vorm, zoals dat door intensievere contacten met de wereld nu eenmaal afgedwongen wordt. Omdat de lekgelovige in de wereld nog aan heel andere verstrooiingen en bekoringen is blootgesteld, neigden niet weinig geestelijken er toe hen als «tweederangs christenen» te bestempelen, voor wie de onvoorwaardelijke navolging van Christus niet zonder meer weggelegd was. De theologische status van doop en vormsel werden weliswaar niet bestreden, maar men scheen zich niet te kunnen voorstellen, dat zij de grondslag konden vormen voor een volledige weg tot heiliging midden in de wereld. De leken zelf schikten zich in deze negatieve voorstelling van zaken. Ook als velen